

І С Т И Н И

ГЕНРИК
СЕНКЕВИЧ

ЛІХТАРНИК

Харків
«ФОЛІО»
2020

Це оповідання базується на справжньому випадку, про який свого часу писав Дж. Горейн в одному з листів з Америки.

I

Одного разу так склалося, що ліхтарник з Еспінволя, недалеко від Панами, пропав безвісти. Оскільки сталося це під час бурі, то припускали, що нещасний, мабуть, підійшов до самого краю скелястого острівця, на якому стояв маяк, і його змило хвилею. Таке припущення було тим вірогіднішим, що наступного дня не знайшли і його човна, який стояв у заглибині скелі. Відтоді місце ліхтарника стало вакантним і його потрібно було якнайшвидше зайняти, адже маяк мав чимале значення не лише для місцевого руху, але й для кораблів, що йшли з Нью-Йорку до Панами. Затока Москітів переповнена піщаними мілинами й насипами, поміж якими прохід навіть удень здійснити важко, а вночі, особливо у туманах, що часто підіймаються над цими, нагрітими субтропічним сонцем водами, практично неможливо. У такий час єдиним провідником для чисельних кораблів буває світло ліхтаря. Клопіт знайти нового ліхтарника впав на консула Сполучених Штатів у Панамі, а був це клопіт немалий, тому що, по-перше, наступника неодмінно потрібно було знайти упродовж дванадцяти годин, а по-друге, що наступник мав бути надзвичайно сумлінною людиною, адже не можна було наймати будь-кого; і врешті-решт, на цю

посаду взагалі не було кандидатів. Життя на вежі надзвичайно важке, і воно зовсім не всміхається розслабленим та схильним до вільного валандання людям Півдня. Ліхтарник є мало що не в'язнем. За винятком неділі він узагалі не може покидати свого скалистого острівця. Човен з Еспінволя привозить йому раз на день запаси їжі та свіжу воду, після чого постачальники відразу ж від'їжджають і на усьому острівці, що займає сто квадратів простору, немає більше нікого. Ліхтарник мешкає на маяку, підтримує там порядок; упродовж дня подає сигнали вивішуванням різнокольорових прапорців, відповідно до показників барометра, а по вечорах запалює світло. У цьому не було б нічого складного, якби не те, що, аби дістатися знизу до вогнів на верхівці вежі, треба здолати майже чотириста крутих і досить високих сходинок, а ліхтарникові часом доводиться здійснювати таку подорож по кілька разів на день. Узагалі-то це життя монастирське, а навіть гірше, ніж монастирське, бо пустельницьке. Тож нічого немає дивного, що пан Ісаак Фальконбрідж був сильно заклопотаний, де йому знайти постійну заміну небіжчикові, і легко зрозуміти його радість, коли наступник зголосився сам того ж дня. Це була вже стара людина сімдесяти літ або й більше, але тверда, натренована, що мала рухи і статуру військового. Його волосся було цілком біле, шкіра випалена, як у креолів, але, судячи з глибоких очей, він не був південною людиною. Вираз його обличчя був пригніченим і сумним, але чесним. На перший погляд він сподобався Фальконбріджу. Залишалось тільки провести його тестування, через що розпочалася наступна розмова:

— Звідки ви?

— Я поляк.

— Чим ви займалися досі?

— Валандався світом.

— Ліхтарник повинен любити сидіти на місці.

— Я потребую відпочинку.

— Чи ви колись служили? Чи маєте посвідчення про чесну державну службу?

Старий чоловік дістав із-за пазухи вицвілий шмат шовкової тканини, подібний до обривка старого прапора. Розгорнув його і промовив:

— Ось посвідчення. Цього хреста я отримав у тридцятьому році. Той другий, це іспанський з карлістської війни; третій — французький легіон, четвертого я отримав в Угорщині. Потім я воював у Штатах проти півдня, але там не давали хрестів — але ось є папір.

Фальконбрідж узяв папір і почав читати.

— Гм! Скавінський? Це ваше прізвище?.. Гм!... Два прапори, здобуті власноруч у багнетній атаці... Ви були хоробрим солдатом!

— Я зумію бути і сумлінним ліхтарником.

— Там потрібно буде щодня по кілька разів виходити на вежу. У вас здорові ноги?

— Я пройшов ногами плени¹.

— All right!² Чи ви знайомі з морською службою?

— Три роки я служив на китобійному судні.

— Ви спробували різних професій?

— Я не знайшов лише спокою.

---

¹ Від англ. *plains*. Пленами називаються незмірні степи між Нью-Йорком і Каліфорнією.

² Гарзд! (Англ.)

— Чому?

Старий чоловік знизав плечима.

— Така доля...

— Та все ж як на ліхтарника ви мені видаєтеся надто старим.

— Сер! — відіззавсь раптово кандидат розчуленим голо-
сом. — Я дуже втомлений і вимотаний. Я багато, як бачите,
пройшов. Це місце є одним з таких, яке я найбільше хотів от-
римати. Я старий, мені потрібен спокій! Я мушу собі сказати:
тут ти вже осядеш, це твій порт. Ах, сер! це залежить тільки
від вас. Удруте така посада може не трапитись. Це просто
щастя, що я якраз був у Панамі... Благаю вас... Бог мені сві-
док, я, як корабель, який якщо не увійде в порт, то пото-
не... Якщо хочете ошчасливити стару людину... Присягаюся,
що я чесний, але... з мене вже досить цього валандання...

Блакитні очі старого висловлювали таке гаряче прохання,
що Фальконбрідж, який мав добре серце, був зворушений.

— Well!¹ — сказав він. — Я вас приймаю. Тепер ви ліх-
тарник.

Обличчя старого засвітилося невимовною радістю.

— Дякую.

— Чи ви можете вже сьогодні поїхати на маяк?

— Так.

— Тож, good bye²!.. І ще одне: за будь-яке порушення
правил вас буде звільнено.

— All right!³

---

¹ Добре! (Англ.)

² До побачення!.. (Англ.)

³ Гарзд! (Англ.).

Того ж дня у вечір, коли сонце сточилося на інший бік перешийку, а після сонячного дня наступила без сутінків ніч, новий ліхтарник, очевидно, був уже на місці, бо маяк кинув на води, як завжди, снопи свого яскравого світла. Ніч була цілком спокійна, тиха, по-справжньому субтропічна, насичена ясною млою, що утворювала навколо місяця великий, веселково забарвлений круг з м'якими, невловимими краями. Тільки море бурлило, бо посилювався приплив. Скавінський стояв на балконі, поруч з величезними вогнями, знизу він був подібний на малий чорний пунктик. Він намагався зібратися з думками й осмислити свою нову ситуацію. Але його думки перебували ще під пресом, щоб формуватися нормально. Він відчував щось подібне, як відчуває зацькований звір, який нарешті сховався від погоні на якійсь недоступній скелі чи у печері. Нарешті для нього прийшов час спокою. Почуття спокою сповнило якоюсь невимовною насолодою його душу. Тепер на цій скелі він міг просто понарікати на свої колишні валандання, колишні нещастя і невдачі. Він і справді був, як корабель, якому буря поламала щогли, порвала канати, вітрила, яким кидала від хмар до дна моря, об який біла хвилюю, плювала піною, та який все ж зайшов до порту. Картинки з тієї бурі тепер швидко пробігали по його думках, як противага до тихого майбуття, яке повинно було розпочатись. Частину своїх дивних пригод він сам розповів Фальконбріджу, але не згадав про тисячі інших випадків. Він мав ту біду, що скільки б не розкладав десь свій намет і запалював вогнище, щоб осісти назавжди, то все якийсь вітер виривав кілки з намету, задував огонь, а його самого ніс на погибель.

ЗМІСТ

Ліхтарник	3
На світлому березі.....	25
Та третя	113